

บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตเมือง: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
The Role of Interest Groups in Shaping the Political Attitudes and
Behaviors of University Students in Urban Areas: A Case Study of
Bangkok Thonburi University

ธนัท การพานิช

Tanat Kanpanich

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Bangkok Thonburi University, Thailand

Corresponding Author, Email: tanatyouforwork@gmail.com

Received: 2025-07-23; Revised: 2025-10-27; Accepted: 2025-10-30

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานและกลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มผลประโยชน์ที่ใช้สื่อดิจิทัลเป็นช่องทางหลักในการสร้างอิทธิพลทางการเมืองต่อกลุ่มนักศึกษาในเขตเมือง ผลการศึกษาเบื้องต้นพบว่ากลุ่มผลประโยชน์ใช้กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) และการสื่อสารเชิงโน้มน้าวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงทางอุดมการณ์และกระตุ้นให้เกิดการแสดงออกทางการเมือง ในด้านความสัมพันธ์เชิงสถิติ ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าระดับการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักศึกษาที่มีการรับรู้สูงมักแสดงพฤติกรรมทางการเมืองในเชิงรุกมากกว่า

นอกจากนี้ งานวิจัยได้พัฒนาโมเดลเชิงแนวคิดที่อธิบายกลไกของการรับรู้ กลยุทธ์การสื่อสาร และทัศนคติทางการเมืองที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในบริบทสื่อดิจิทัล โดยโมเดลนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการไหลของอิทธิพลจากการสื่อสารของกลุ่มผลประโยชน์ ไปสู่การรับรู้ ความเชื่อ และการตัดสินใจทางการเมืองของนักศึกษา ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัลต่อไป

คำสำคัญ: กลุ่มผลประโยชน์, ทัศนคติทางการเมือง, พฤติกรรมทางการเมือง, สื่อดิจิทัล, นักศึกษา

Abstract

This research aims to examine the operational models and communication strategies of interest groups that use digital media as their primary channel to exert political influence on university students in urban areas. Preliminary findings reveal that these groups employ participatory communication and persuasive strategies through social media platforms to establish ideological connections and stimulate political expression. In terms of statistical relationships, the analysis indicates a significant positive correlation between students' perceived roles of interest groups and their level of political participation. Students with higher levels of perception tend to exhibit more proactive political behaviors.

Furthermore, the study develops a conceptual model that explains the mechanisms linking perception, communication strategies, and political attitudes influencing students' decisions to engage in political activities within the digital media context. This model illustrates the flow of influence from the communication efforts of interest groups to students' perception, belief formation, and subsequent political decision-making.

Keywords: Interest Groups, Political Attitudes, Political Behavior, Digital Media, University Students

บทนำ

ในบริบทสังคมไทย หลังปี พ.ศ. 2563 การเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนและนักศึกษาในเขตเมืองมีความชัดเจนและเข้มข้นมากขึ้น ผ่านการชุมนุมสาธารณะ การรณรงค์ออนไลน์ การจัดแคมเปญดิจิทัล และการแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ (iLaw, 2564; TDR, 2565) ปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวดังกล่าว คือ บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่ประยุกต์ใช้กลยุทธ์ดิจิทัล ได้แก่ การสร้างเนื้อหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์ การใช้ผู้มีอิทธิพลทางความคิด (Opinion Leaders) การระดมทุนออนไลน์ และการสร้างเครือข่ายภาคประชาสังคมผ่านโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเคลื่อนไหวในยุคดิจิทัลนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งของภูมิทัศน์การสื่อสารทางการเมือง ซึ่งแตกต่างจากการเคลื่อนไหวในอดีตทั้งในด้านความเร็ว ความแพร่หลาย และความสามารถในการเข้าถึงผู้คนวงกว้าง โดยสื่อดิจิทัลมิใช่เพียงเครื่องมือสนับสนุน หากแต่กลายเป็น “กลไกหลัก” ในการขับเคลื่อนและสร้างปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการกำหนดวาระ (Agenda-Setting Theory) ของ McCombs และ Shaw (1972) ซึ่งชี้ว่าผู้ควบคุมเนื้อหาข่าวสารมีอำนาจในการกำหนดสิ่งที่สังคมควรให้ความสำคัญ โดยกลุ่มผลประโยชน์สามารถใช้สื่อดิจิทัลเป็นช่องทางในการกำหนดวาระให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจหรือรับรู้ต่อประเด็นทางการเมืองเฉพาะ ทฤษฎีนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในการปลุกเร้าหรือชี้นำทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาในยุคดิจิทัล ขณะเดียวกัน การวิเคราะห์กลไกการโน้มน้าวทางความคิดสามารถใช้กรอบของทฤษฎีการสื่อสารการโน้มน้าว (Elaboration Likelihood Model: ELM) ของ Petty และ Cacioppo (1986) ซึ่งอธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลเกิดขึ้นได้ผ่านการประมวลผลสองเส้นทาง ได้แก่ เส้นทางกลาง (central route) ที่พึ่งพาเหตุผล ข้อมูล และหลักฐาน และเส้นทางรอบนอก (peripheral route) ที่อาศัยความรู้สึก ภาพลักษณ์ หรืออิทธิพลของผู้พูด ซึ่งเป็นกลไกที่กลุ่มผลประโยชน์ใช้สื่อสารทางการเมืองในยุคสื่อดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเข้าถึงกลุ่มนักศึกษาที่มีพฤติกรรมการใช้สื่อแบบหลากหลายและตอบสนองต่ออิทธิพลเชิงอารมณ์มากขึ้น

นอกจากนี้ การทำความเข้าใจพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาในยุคปัจจุบันยังจำเป็นต้องอาศัยกรอบทฤษฎีเชิงจิตวิทยาสังคม เช่น ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991) ซึ่งอธิบายว่า ทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมของตนเองเป็นตัวกำหนดความตั้งใจในการกระทำทางการเมือง การวางกรอบแนวคิดนี้จะช่วยให้สามารถเข้าใจกลไกการตัดสินใจมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในสภาพแวดล้อมที่กลุ่มผลประโยชน์ใช้สื่อดิจิทัลเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อพวกเขา

แม้ว่างานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทยจะมีจำนวนไม่น้อย แต่ส่วนใหญ่เน้นศึกษาบทบาทในการกำหนดนโยบายหรือกิจกรรมการเคลื่อนไหวในภาพรวม ยังขาดการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์เชิงลึกถึงกลไกเฉพาะที่กลุ่มผลประโยชน์ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อโน้มน้าวทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาใน

เขตเมือง โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์การเคลื่อนไหวของเยาวชนปี พ.ศ. 2563 ที่สร้างจุดเปลี่ยนสำคัญต่อพฤติกรรมสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนในวงกว้าง

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษากลไกและความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ กลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล ทักษะคิดทางการเมือง และพฤติกรรมมีส่วนร่วมของนักศึกษา โดยใช้กรณีศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในเขตเมืองที่มีนักศึกษาหลากหลายภูมิหลัง และมีการเปิดรับสื่อดิจิทัลอย่างแพร่หลาย เหมาะสมสำหรับการศึกษาในประเด็นนี้ ผลลัพธ์ของงานวิจัยจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบนโยบายสาธารณะ กิจกรรมทางการเมืองในมหาวิทยาลัย และการส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสร้างสรรค์ ทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาประชาธิปไตย และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ข้อ 16: การสร้างสถาบันที่เข้มแข็งและการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานและกลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มผลประโยชน์ผ่านสื่อดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาในเขตเมือง
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างระดับการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์กับระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในเขตเมือง
3. เพื่อพัฒนาโมเดลเชิงแนวคิดที่อธิบายกลไกของการรับรู้ กลยุทธ์การสื่อสาร และทัศนคติทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของนักศึกษาในบริบทสื่อดิจิทัล

สมมติฐานการวิจัย

- H1: กลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มผลประโยชน์ผ่านสื่อดิจิทัล มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาในเขตเมือง
- H2: ระดับการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในเขตเมือง
- H3: ทักษะคิดทางการเมืองของนักศึกษาเป็นตัวแปรแทรกซ้อนระหว่างการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทของสื่อดิจิทัล

การทบทวนวรรณกรรม

1. นิยามและบทบาทของ “กลุ่มผลประโยชน์”

กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups) หรือบางครั้งเรียกว่า advocacy groups, lobby groups คือกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่รวมตัวกันเพื่อส่งเสริมหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มผ่านกิจกรรมทางการเมือง เช่น การรณรงค์ การล็อบบี้ การจัดให้มีเวทีสาธารณะ การสร้างความเห็นสาธารณะ (Dür, 2018) งานวิจัยชี้ว่ากลุ่มผลประโยชน์สามารถมีบทบาทสำคัญในการกำหนด สื่อสารถึงบุคคล/สาธารณะ (via arguments or cues) และอาจส่งผลต่อทัศนคติ (attitudes) และแม้กระทั่งพฤติกรรมทางการเมือง (political behaviour) ของประชาชนได้ (Dür, 2018) นอกจากนี้ งานวิจัยล่าสุดยังพบว่า ภาพลักษณ์ของการล็อบบี้และกลุ่มผลประโยชน์ถูกมองว่า “ไม่โปร่งใส” หรือ “ดำเนินการเบื้องหลัง” ซึ่งมีผลต่อทัศนคติของประชาชนต่อกลุ่มเหล่านี้ (Crepaz, 2024) ในบริบทไทย งานหนึ่งกล่าวถึง “พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง” ซึ่งเน้นว่าในระบบไทย กลุ่มผลประโยชน์มักมีความเชื่อมโยงกับพรรคการเมือง และสนใจทรัพยากรทางการเมืองมากกว่าจะเป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์สาธารณะโดยตรง (ลำปาง, 2561)

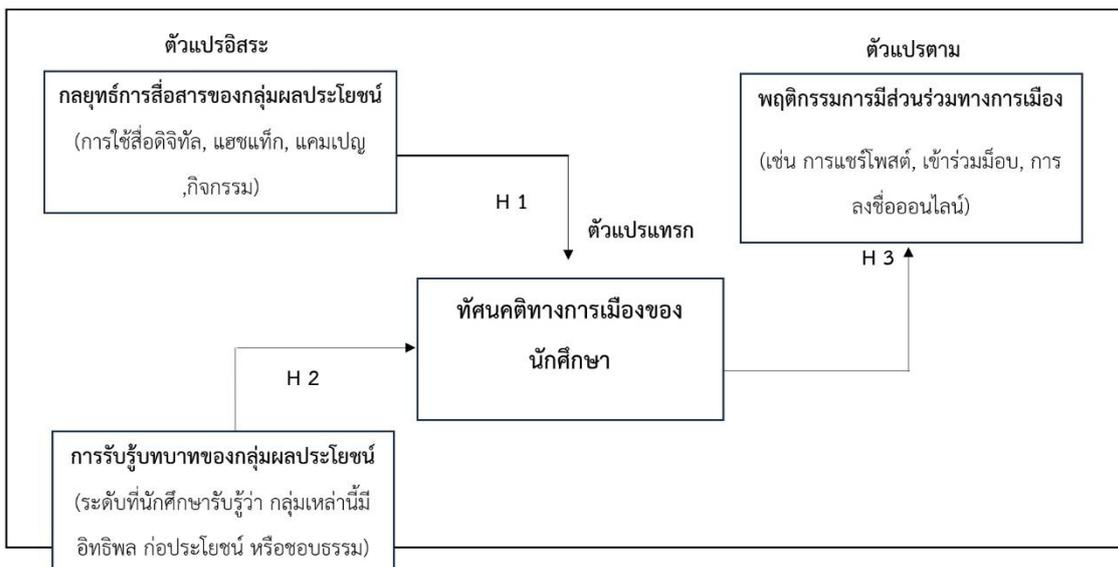

2. ทฤษฎี/แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษา การวิจัยเกี่ยวกับนักศึกษามหาวิทยาลัยมุ่งดูว่า “มหาวิทยาลัย” หรือ “สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย” เป็นหนึ่งในตัวกลาง (agent) ของการสร้างการเข้าสังคมทางการเมือง (political socialisation) ซึ่งรวมถึงครอบครัว เพื่อน สื่อ และสถาบันวัฒนธรรมการเรียนรู้ (Frenz, 2020) นอกจากนี้ ในไทย งานวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิต-นักศึกษาหลังการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ได้แก่ การใช้สื่อออนไลน์ การเสพข้อมูลข่าวสารทางการเมือง และการรับรู้ว่าเป็นเรื่องของสิทธิ (สศิปพ & จิราภรณ์, 2565) อีกหนึ่งแนวคิดคือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักศึกษาในช่วงเวลาเรียนมหาวิทยาลัย ซึ่งพบว่า นักศึกษามักมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงทิศทางการคิดไปในทางซ้าย / เป็นเสรีนิยมมากขึ้น (Simon, 2025)

สรุป ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ แต่ได้รับอิทธิพลจากหลาย “ตัวกลาง” ได้แก่ ครอบครัว สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย สื่อ และ (อาจ) กลุ่มผลประโยชน์ สิ่งสำคัญคือการเข้าใจว่า กลุ่มผลประโยชน์อาจเข้ามาเป็น “ตัวกลาง” หรือ “แรงกระตุ้น” ในกระบวนการดังกล่าว

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่มุ่งศึกษาบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในการส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตเมือง ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดจากกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์กระบวนการที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่กลุ่มผลประโยชน์ได้พัฒนาไปสู่รูปแบบใหม่เป็นทางการ ใช้สื่อดิจิทัล และเน้นการเคลื่อนไหวผ่านวัฒนธรรมร่วมและกิจกรรมสาธารณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ถึงชั้นปีที่ 4 จากคณะรัฐศาสตร์และคณะนิติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี โดยพิจารณาจากลักษณะเฉพาะของกลุ่มนักศึกษาในสาขาสังคมศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาทางการเมือง กฎหมาย และนโยบายสาธารณะ ซึ่งนักศึกษาในช่วงชั้นปีที่ 2-4 ถือเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างพัฒนาการของ “เจตคติทางการเมือง” (political attitude) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบวิชาการและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ทางสังคมและการเมือง การเลือกนักศึกษาชั้นปีที่ 2 รวมอยู่ด้วยนั้น สะท้อนถึงความต้องการของผู้วิจัยในการศึกษากระบวนการก่อตัวของทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองในช่วงเริ่มต้นของการเรียนรายวิชาหลักที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 ที่มีประสบการณ์มากกว่าแล้ว จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์แนวโน้มของพฤติกรรม การรับรู้ การสื่อสาร และการตอบสนองต่ออิทธิพลจากกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structured Questionnaire) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มผลประโยชน์ (ตามแนวคิด ELM)

ส่วนที่ 3 ทัศนคติของนักศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตาม TPB)

ส่วนที่ 4 การรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์

ส่วนที่ 5 พฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมือง

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือใช้วิธี การประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผ่านผู้เชี่ยวชาญ 3 คน (ค่าดัชนี IOC ≥ 0.67) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ≥ 0.70

ในส่วนที่ 2 ของแบบสอบถาม กลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มผลประโยชน์ (ตามแนวคิด ELM)

มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดลักษณะของ กลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มผลประโยชน์ ได้อิงแนวคิดจาก ทฤษฎีการโน้มน้าวใจแบบเส้นทางคู่ขนาน (Elaboration Likelihood Model: ELM) โดยพิจารณาว่า บุคคลสามารถตอบสนองต่อสารที่ส่งมาได้สองแนวทางหลัก ได้แก่

1. เส้นทางศูนย์กลาง (Central Route) คือ การประมวลผลสารที่อาศัยเหตุผล หลักฐาน และเนื้อหาที่มีสาระ เช่น การแสดงข้อเท็จจริง สถิติ หรือผลการวิจัย

2. เส้นทางรอบนอก (Peripheral Route) คือ การตอบสนองต่อสารโดยอิงจากตัวชี้้นำทางอารมณ์หรือภาพลักษณ์ เช่น ความน่าเชื่อถือของผู้พูด ความชอบ ความคุ้นเคย หรือการนำเสนอที่สวยงาม

จากหลักการข้างต้น ผู้วิจัยจึงออกแบบข้อคำถามในแบบสอบถามส่วนที่ 2 โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

ข้อ 1-4 วัด “กลยุทธ์การโน้มน้าวผ่านเส้นทางรอบนอก” (Peripheral Route) โดยเน้นตัวชี้นำทางภาพลักษณ์ อารมณ์ หรือความรู้สึก เช่น ความน่าสนใจของการนำเสนอ ความดึงดูดใจของผู้นำเสนอ หรือความรู้สึกที่มีต่อเนื้อหา

ข้อ 6-8 วัด “กลยุทธ์การโน้มน้าวผ่านเส้นทางศูนย์กลาง” (Central Route) โดยมุ่งวัดการประเมินของผู้ตอบต่อข้อมูลที่มีเหตุผลหรือหลักฐาน เช่น ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ ข้อเท็จจริง หรืองานวิชาการที่ปรากฏในเนื้อหา

การจัดกลุ่มข้อคำถามในลักษณะนี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดหลักของการวิจัย และเอื้อต่อการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบว่ากลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มตอบสนองต่อกลยุทธ์แบบใดมากกว่ากัน ซึ่งจะช่วยยืนยันสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมการตอบสนองต่อการสื่อสารของกลุ่มผลประโยชน์ในบริบทของนักศึกษามหาวิทยาลัยได้อย่างเป็นระบบ

เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Guide) ซึ่งจัดทำขึ้นตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็น ประสบการณ์

และมุมมองส่วนตัวอย่างอิสระ พร้อมทั้งสามารถขยายความคิดวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง

แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย คำถามหลักจำนวน 5 ข้อ ซึ่งได้รับการออกแบบโดยอิงจากกรอบแนวคิด 3 ทฤษฎีหลัก ได้แก่ ทฤษฎีการโน้มน้าวใจ (Elaboration Likelihood Model: ELM), ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) และแนวคิดกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง (Interest Group Theory) คำถาม คือ

1. คุณเข้าใจคำว่า “กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง” อย่างไร
2. กลุ่มเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความคิดหรือพฤติกรรมทางการเมืองของคุณหรือไม่ อย่างไร
3. คุณเคยเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองหรือแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะหรือไม่ ในลักษณะใด
4. สื่อออนไลน์ส่งผลต่อทัศนคติของคุณเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์มากน้อยเพียงใด
5. หากคุณต้องตัดสินใจสนับสนุนหรือคัดค้านกลุ่มผลประโยชน์ คุณจะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการพิจารณา

พิจารณา

ก่อนนำไปใช้จริง เครื่องมือสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ เพื่อให้เหมาะสมกับการสัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาที่มีความสนใจทางการเมือง และเพื่อให้สามารถสะท้อนความคิดเห็นในมิติที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยคำถามทั้งในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert scale) และคำถามปลายเปิด เพื่อประเมินทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์

แบบสอบถามแจกจ่ายให้นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากรายชื่อนักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 300 คน ซึ่งได้จากการคำนวณด้วยสูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ โดยนักศึกษาได้รับแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ การจัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ เพื่อความสะดวก ความถูกต้อง และความเป็นระบบในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการแปลงแบบสอบถามกระดาษเป็นแบบสอบถามออนไลน์ในรูปแบบ Google Form ซึ่งเชื่อมโยงกับ Google Sheet โดยตรง การดำเนินการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ลดความคลาดเคลื่อนในการบันทึกข้อมูล 2. อำนวยความสะดวกแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม และ 3. ช่วยให้นำเข้าข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ทางสถิติได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

มาตรการคุ้มครองจริยธรรมการวิจัย ในการออกแบบและใช้ Google Form ผู้วิจัยได้กำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิ์และความเป็นส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

1. มีข้อความชี้แจงรายละเอียดของการวิจัยและคำขอความยินยอม (Informed Consent) ก่อนเข้าสู่แบบสอบถาม ผู้ตอบสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ และการปฏิเสธหรือการถอนตัว จะไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิ์หรือการเรียนของผู้เข้าร่วม

2. แบบสอบถามไม่มีการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถระบุตัวตนได้โดยตรง (เช่น ชื่อ-สกุล รหัสนักศึกษา ที่อยู่) ยกเว้นกรณีที่ผู้ตอบ สมัครใจให้ข้อมูลติดต่อเพื่อการเข้าร่วมการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะถูกจัดเก็บแยกจากคำตอบหลัก และรักษาความลับอย่างเคร่งครัด

3. ผู้ตอบสามารถถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่เกิดผลเสียใด ๆ

4. ข้อมูลที่เก็บรวบรวมผ่าน Google Form จะถูกบันทึกใน Google Sheet โดยมี ผู้วิจัยเป็นผู้ควบคุมสิทธิ์การเข้าถึงเพียงผู้เดียว ภายใต้การป้องกันด้วยรหัสผ่านและระบบรักษาความปลอดภัยของ Google

5. ข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาจนกว่าการวิเคราะห์และการเผยแพร่ผลวิจัยเสร็จสิ้น และจะถูกลบ/ทำลายภายใน 6 เดือนหลังสิ้นสุดโครงการวิจัย

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกจำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีคะแนนทัศนคติทางการเมืองในระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ย และแสดงออกถึงการมีมุมมองเชิงวิเคราะห์ในคำถามปลายเปิดของแบบสอบถาม ทั้งนี้ การคัดเลือกดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางของ Patton (2015) ที่เน้นการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนประสบการณ์หรือทัศนคติได้อย่างลึกซึ้ง

การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยผู้วิจัยนัดหมายผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้า พร้อมชี้แจงสิทธิของผู้ให้ข้อมูล ความลับของข้อมูล และขอหนังสือแสดงความยินยอม (Informed Consent) ทุกครั้ง การสัมภาษณ์ดำเนินการแบบเผชิญหน้า (face-to-face) ใช้เวลาประมาณ 30-45 นาทีต่อคน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกบันทึกเสียง (ด้วยความยินยอม) และถอดความเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1) วิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2) วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง

3) ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรม

4) ทดสอบสมมติฐานด้วยการ วิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ย (t-test และ ANOVA) หากมีความเหมาะสมตามตัวแปรทางประชากรศาสตร์

ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณนี้จะใช้เพื่ออธิบายภาพรวมของทัศนคติและพฤติกรรมของนักศึกษา ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกนำมาถอดความ (Transcription) อย่างครบถ้วนและแม่นยำ โดยผู้วิจัยจะอ่านทบทวนหลายรอบเพื่อให้เข้าใจบริบทและเจตนารมณ์ของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นจะใช้วิธี การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุหัวข้อสำคัญ (Themes) และหมวดหมู่ (Categories) ที่สะท้อนทัศนคติ มุมมอง และประสบการณ์ของนักศึกษา

ขั้นตอนการวิเคราะห์ประกอบด้วย

1. การอ่านข้อมูลทั้งหมดเพื่อทำความเข้าใจบริบทโดยรวม
2. การแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยข้อมูลย่อย (Meaning Units)
3. การตั้งรหัสข้อมูล (Coding)
4. การจัดกลุ่มรหัสที่มีความสัมพันธ์กันเป็นหมวดหมู่ (Categories)
5. การสังเคราะห์หมวดหมู่เหล่านั้นให้เป็นธีมหลัก (Themes)

ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเป็นเครื่องมือในการตีความ เช่น การโน้มน้าวใจ (ELM), พฤติกรรมตามแผน (TPB) และบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลเชิงคุณภาพกับเป้าหมายของการวิจัย และนำไปสู่ข้อค้นพบเชิงลึกที่อธิบายพฤติกรรมของนักศึกษาได้อย่างรอบด้าน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณในบทที่ 4 แสดงให้เห็นว่า สมมติฐานที่ 1 และ 2 ไม่ได้รับการสนับสนุนตามที่คาดการณ์ไว้ โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุระหว่างการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์กับทัศนคติทางการเมืองพบว่า โมเดลโดยรวมไม่สามารถอธิบายความแปรปรวนของทัศนคติทางการเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญ ($R^2 = 0.01$, $F = 0.45$, $p > .05$) ซึ่งแสดงว่าการรับรู้เพียงอย่างเดียวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือกำหนดทัศนคติของนักศึกษาได้อย่างชัดเจน (ตารางที่ 4.11.1) เช่นเดียวกัน การทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่าทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ค่า Sig ที่ได้สูงกว่า .05 บ่งชี้ว่าทัศนคติไม่ใช่ตัวแปรอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมได้อย่างมีนัยสำคัญ (ตารางที่ 4.11.2) ขณะที่สมมติฐานที่ 3 ซึ่งทดสอบบทบาทของทัศนคติทางการเมืองในฐานะตัวแปรแทรก (Mediator) ผ่านการใช้ PROCESS Macro และวิธี Bootstrapping จำนวน 5,000 ครั้ง ก็ไม่พบผลทางอ้อมที่มีนัยสำคัญ (BootLLCI = -0.01 ถึง BootULCI = 0.01 ครอบคลุมค่า 0) จึงไม่สามารถยืนยันได้ว่าทัศนคติทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่างการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตารางที่ 4.11.3-4.11.5) ผลลัพธ์เชิงปริมาณนี้สะท้อนว่า การอธิบายพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาโดยอาศัยเพียงการรับรู้และทัศนคติยังมีข้อจำกัดสูง และค่า R^2 ที่ต่ำมาก (0.00-0.004) แสดงถึงพลังในการทำนายที่จำกัดของโมเดล

ในด้านการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักศึกษาที่ปรากฏในหัวข้อ 4.2.1-4.2.7 ช่วยขยายความเข้าใจและอธิบายบริบทที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยนักศึกษามองว่ากลุ่มผลประโยชน์เป็น “ดาบสองคม” กล่าวคือ หากดำเนินการอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ กลุ่มเหล่านี้สามารถสนับสนุนการสร้างพื้นที่ให้สาธารณะมีส่วนร่วมและส่งเสริมประชาธิปไตย แต่หากขาดความจริงใจหรือถูกครอบงำโดยอำนาจเฉพาะ ก็อาจกลายเป็นกลไกที่ลดทอนความชอบธรรมทางการเมืองได้ มุมมองนี้สอดคล้องกับแนวคิด Pluralism ที่ Dahl (1961, p. 221) อธิบายว่ากลุ่มผลประโยชน์หลายฝ่ายสามารถเป็นทั้งพลังบวกและพลังลบในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ นักศึกษายังให้เหตุผลว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล ความสนใจในประเด็นการเมือง และบรรทัดฐานของเพื่อนหรือกลุ่มทางสังคม ซึ่งสามารถตีความได้ตาม Theory of Planned Behavior ของ Ajzen (1991, p. 188) ที่ชี้ว่าพฤติกรรมเป็นผลจากทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมตนเอง ผลการวิจัยยังสะท้อนว่า สื่อดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้ต่อกิจกรรมการเมือง แต่ไม่ได้เปลี่ยนทัศนคติทางการเมืองโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Elaboration Likelihood Model ของ Petty และ Cacioppo (1986, p. 125) ที่เสนอว่าการโน้มน้าวใจเกิดได้ทั้งผ่านเส้นทางกลาง (central route) ที่ต้องอาศัยการประมวลผลอย่างมีเหตุผล และเส้นทางรอบนอก (peripheral route) ที่ขึ้นกับปัจจัยแวดล้อมและสัญลักษณ์ทางสังคม ซึ่งในกรณีนี้นักศึกษามีแนวโน้มตอบสนองต่อปัจจัยภายนอกมากกว่าการวิเคราะห์เชิงเหตุผลโดยตรง

โดยสรุป ผลการวิจัยเชิงปริมาณชี้ว่าสมมติฐานที่ 1 และ 2 ไม่ได้รับการสนับสนุน และสมมติฐานที่ 3 ไม่สามารถยืนยันได้ ขณะที่ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของบริบททางการเมืองที่กลุ่มผลประโยชน์เข้ามามีบทบาท ทั้งในด้านที่สร้างคุณูปการและด้านที่เป็นข้อจำกัด นักศึกษามองกลุ่มเหล่านี้ด้วยทัศนะที่หลากหลายและอิงกับปัจจัยสังคม วัฒนธรรม และสื่อดิจิทัลเป็นสำคัญ ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้เข้าใจได้ว่าบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ต่อการเมืองไทยในปัจจุบันไม่สามารถอธิบายได้เพียงด้วยตัวแปรเชิงสถิติ แต่ต้อง

พิจารณาผ่านมิติทางสังคมและทฤษฎีที่หลากหลายควบคู่กัน ข้อค้นพบเชิงคุณภาพเหล่านี้จึงช่วยอธิบายและเติมเต็มผลเชิงปริมาณที่ไม่ชัดเจน ให้เห็นภาพที่ครอบคลุมมากขึ้นของกลไกที่กำหนดทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่แจกให้นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มนักศึกษาในเขตเมือง เพื่อวัดระดับการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ ทัศนคติทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขณะเดียวกันยังเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักศึกษาต่างคณะและชั้นปีจำนวน 10 คน เพื่อสะท้อนมุมมองประสบการณ์ และเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการรับรู้และการตัดสินใจทางการเมือง วิธีการดังกล่าวเปิดโอกาสให้ได้ทั้งข้อมูลเชิงสถิติที่สามารถทดสอบสมมติฐานได้อย่างเป็นระบบ และข้อมูลเชิงเนื้อหาที่ช่วยขยายความเข้าใจในเชิงลึก ทำให้การอภิปรายผลมีความรอบด้านและสามารถเชื่อมโยงกับกรอบทฤษฎีที่ใช้อธิบายได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณชี้ว่าสมมติฐานหลักที่ตั้งไว้ไม่ได้รับการยืนยันตามที่คาดการณ์ โดยไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญระหว่างการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ ทัศนคติทางการเมือง และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ผลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์กลับสะท้อนรายละเอียดที่ซับซ้อนมากขึ้น และช่วยอธิบายผลเชิงปริมาณที่ไม่ชัดเจนได้ กล่าวคือ นักศึกษามีทัศนคติที่แตกต่างหลากหลายต่อกลุ่มผลประโยชน์ ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ขึ้นอยู่กับความโปร่งใส ความจริงใจ และเงื่อนไขทางสังคมการเมืองโดยรวม

ดังนั้น การอภิปรายผลในบทนี้จะมุ่งเชื่อมโยงข้อค้นพบทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้ากับกรอบทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการสื่อสารการโน้มน้าวใจแบบสองเส้นทาง (Elaboration Likelihood Model: ELM) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) และ Interest Group Theory ตลอดจนเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจว่าทำไมผลลัพธ์บางส่วนจึงแตกต่างจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเพื่อตีความบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในบริบททางการเมืองไทยได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังนี้

เมื่อพิจารณาจากกรอบ Elaboration Likelihood Model (ELM) ของ Petty และ Cacioppo (1986) ผลเชิงปริมาณที่ไม่พบอิทธิพลโดยตรงของการรับรู้บทบาทกลุ่มผลประโยชน์ต่อทัศนคติและพฤติกรรมอธิบายได้ว่านักศึกษาไม่ได้ใช้การคิดวิเคราะห์เชิงลึกผ่าน “เส้นทางกลาง” หากแต่ตอบสนองผ่าน “เส้นทางรอบนอก” เช่น การรับรู้ภาพลักษณ์ การอ้างอิงผู้นำความคิดเห็น หรือแรงกดดันจากบรรทัดฐานกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่นักศึกษามักยอมรับอิทธิพลจากเพื่อนและสื่อออนไลน์มากกว่าการถกเถียงเชิงเหตุผลโดยตรง งานของ วุฒิสาร ตันไชย และคณะ (2564) ที่ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ในยุคเปลี่ยนผ่าน โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการมีส่วนร่วมของเยาวชนและนักศึกษาในช่วงหลังปี พ.ศ. 2563 โดยเฉพาะบทบาทของสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย และพบว่า เยาวชนใช้สื่อเหล่านี้เป็นช่องทางในการกำหนดวาระสาธารณะ สร้างแรงกดดันเชิงสัญลักษณ์ต่อรัฐ และขับเคลื่อนประเด็นทางการเมืองอย่างกว้างขวาง โดยการแสดงออกมักอยู่ในรูปแบบกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น flash mob การรวมตัวเชิงหลวม และการรณรงค์ออนไลน์ ซึ่งล้วนมีพลังในการกระตุ้นอารมณ์และสร้างแรงกดดันทางสังคมมากกว่าการโน้มน้าวผ่านการใช้เหตุผลเชิงลึก ข้อค้นพบนี้จึงสอดคล้องกับผลของงานวิจัยปัจจุบันที่ชี้ว่า นักศึกษาไทยตอบสนองต่อ “เส้นทางรอบนอก” ของการโน้มน้าวใจมากกว่า “เส้นทางกลาง” และช่วยอธิบายว่าทำไมผล

เชิงปริมาณจึงไม่แสดงอิทธิพลเชิงตรงที่ชัดเจนระหว่างการรับรู้บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์กับทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง

ในกรอบของ Theory of Planned Behavior (TPB) ของ Ajzen (1991) ซึ่งอธิบายว่าพฤติกรรมถูกกำหนดจากทัศนคติ (attitude) บรรทัดฐานทางสังคม (subjective norm) และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (perceived behavioral control) งานวิจัยนี้พบว่าสมมติฐานที่ 3 ไม่ได้รับการสนับสนุน เนื่องจากทัศนคติไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแปรแทรกแซงระหว่างการรับรู้กลุ่มผลประโยชน์กับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญ เหตุผลสำคัญคือแรงกดดันจากเพื่อนและความสะดวกเชิงโครงสร้างมีอิทธิพลเหนือกว่า ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่าพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไม่ได้ขับเคลื่อนจากการตัดสินใจส่วนบุคคลที่ใช้เหตุผล แต่เป็นผลของแรงจูงใจที่เกิดจากสภาพแวดล้อมรอบตัวและบรรทัดฐานของกลุ่ม อีกทั้ง ยังสะท้อนถึงข้อจำกัดของโมเดลเชิงเส้นที่ไม่สามารถจับพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมที่ซับซ้อนซึ่งแวดล้อมการตัดสินใจของนักศึกษาได้ครบถ้วน ซึ่งสะท้อนตามที่ Fishbein และ Ajzen (2010) ชี้ว่าการทำนายพฤติกรรมจำเป็นต้องพิจารณาบริบทและบรรทัดฐานควบคู่ไปด้วย

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับ อรพินท์ กุลกาญจนาภิเษก (2562) ที่ศึกษาพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยไทย พบว่า แรงสนับสนุนจากเพื่อนและบรรทัดฐานของกลุ่ม มีบทบาทสำคัญยิ่งกว่าทัศนคติส่วนบุคคล ซึ่งช่วยยืนยันว่า subjective norm เป็นตัวกำหนดหลักของพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ในทำนองเดียวกัน วิไลวรรณ ทองเจริญ (2561) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ TPB ในบริบทไทย โดยพบว่า ปัจจัยทางวัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยมและแรงกดดันทางสังคม มีผลมากกว่าทัศนคติส่วนบุคคลในการกำหนดเจตนาพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานนี้ที่ทัศนคติไม่สามารถทำหน้าที่เป็นตัวแปรแทรกได้

ในมิติสากล งานของ Syrdal, Briggs และ Taylor (2023) ศึกษาเรื่อง การใช้ภาษากับการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในโพสต์ของอินฟลูเอนเซอร์บน Instagram พบว่า อิทธิพลจากกลุ่มและผู้นำทางความคิดสามารถกำหนดพฤติกรรมได้ แม้ในกรณีที่ทัศนคติส่วนบุคคลไม่เด่นชัด ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยปัจจุบันที่ชี้ว่านักศึกษามีแนวโน้มตอบสนองต่อบรรทัดฐานกลุ่มมากกว่าการใช้เหตุผลเชิงลึก ในทำนองเดียวกัน Boulianne และ Theocharis (2020) ศึกษา กิจกรรมออนไลน์ของเยาวชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชีวิตจริง พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้สร้างผลโดยตรงผ่านทัศนคติ แต่สร้างบรรทัดฐานการมีส่วนร่วม ที่มีผลมากกว่า ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยนี้ว่าปัจจัยทางสังคมและโครงสร้างมีอิทธิพลเหนือทัศนคติและ Ekström และ Shehata (2022) ศึกษา การเรียนรู้ทางการเมืองจากข่าวสารในสื่อสังคม: การมีส่วนร่วมของนักศึกษา พบว่าสื่อดิจิทัลส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนผ่านแรงกดดันทางสังคมและอารมณ์ มากกว่าการสร้างทัศนคติทางการเมืองโดยตรง ซึ่งยืนยันผลการวิจัยนี้ว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาไทยถูกขับเคลื่อนด้วยแรงกดดันทางสังคมและเงื่อนไขเชิงโครงสร้าง มากกว่าทัศนคติส่วนบุคคล

ในด้านของ Interest Group Theory ผลเชิงคุณภาพที่นักศึกษามองกลุ่มผลประโยชน์ว่าเป็น “ดาบสองคม” สอดคล้องกับแนวคิดของ Truman (1951) ที่ศึกษาระบบการเมืองอเมริกันและเสนอว่า กลุ่มผลประโยชน์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก และสามารถถ่วงดุลอำนาจรัฐได้ ข้อค้นพบนี้ยังใกล้เคียงกับงานของ Dahl (1961) ที่ศึกษาโครงสร้างอำนาจในสังคมเมืองและเสนอแนวคิด Pluralism โดยพบว่าอำนาจกระจายอยู่ในกลุ่มต่าง ๆ และกลุ่มเหล่านี้สามารถร่วมกันกำหนดนโยบายและสร้างความชอบธรรมทางการเมืองได้ ขณะเดียวกัน Lowi (1969) ศึกษาปรากฏการณ์ Interest Group Liberalism ในสหรัฐอเมริกา พบว่าเมื่อกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มมีอิทธิพลมากเกินไป รัฐกลักลายเป็นผู้ประสานผลประโยชน์แทนที่จะเป็นผู้ใช้อำนาจ ทำให้เกิดการครอบงำทางนโยบาย ซึ่งสะท้อนข้อกังวลของนักศึกษาในงานวิจัยนี้ที่เกรงว่า หากกลุ่มผลประโยชน์ขาดความโปร่งใสและกลไก

ตรวจสอบ ก็อาจบั่นทอนศรัทธาต่อระบบการเมืองได้ ในบริบทไทย อรพินท์ กุลกาญจนารักษ์ (2562) ศึกษาพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยใช้ทั้งแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ปัจจัยจาก “กลุ่มเพื่อนและเครือข่ายสังคม” มีบทบาทสูงกว่ากลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นทางการ เนื่องจากเพื่อนสามารถสร้างแรงกดดันทางสังคมและกำหนดบรรทัดฐานร่วมภายในมหาวิทยาลัยได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมภาษณ์เชิงคุณภาพของงานนี้ที่แสดงให้เห็นนักศึกษาตอบสนองต่อแรงกดดันจากเครือข่ายใกล้เคียงมากกว่าการสื่อสารเชิงเหตุผลของกลุ่มผลประโยชน์โดยตรง อีกทั้ง วุฒิสาร ตันไชย และคณะ (2564) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ในยุคเปลี่ยนผ่าน โดยเน้นบทบาทสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย หลังการเคลื่อนไหวปี 2563 พบว่า เยาวชนรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ใช้กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น flash mob หรือการจัดเสวนาในมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างแรงกดดันและกำหนดวาระสาธารณะ งานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยปัจจุบันที่พบว่า แม้กลุ่มผลประโยชน์จะไม่ใช่องค์กรทางการเมือง แต่ก็สามารถมีบทบาทสำคัญในฐานะพลังเชิงสัญลักษณ์ที่สร้างแรงกดดันต่อรัฐได้

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยสากล พบว่า Verba, Scholzman และ Brady (1995) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอเมริกัน โดยเน้นไปที่ปัจจัยด้านทรัพยากร เช่น เวลา เงิน และความรู้ ตลอดจนแรงสนับสนุนทางสังคม ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมมากกว่าทัศนคติส่วนบุคคล ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของเรา ที่ทัศนคติไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมมีส่วนร่วมได้ชัดเจน แต่กลับเป็นแรงกดดันทางสังคมและทรัพยากรที่มีบทบาทสำคัญกว่า ขณะที่ McLeod, Scheufele และ Moy (1999) ศึกษาพฤติกรรมของนักศึกษาในสหรัฐฯ โดยมุ่งไปที่อิทธิพลของการสื่อสารทางการเมืองและการใช้สื่อมวลชน พบว่าการสื่อสารทางการเมืองมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยของเรา ที่ไม่พบความสัมพันธ์เชิงสถิติที่ชัดเจน ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นว่าบริบทไทยร่วมสมัยยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างการเมือง วัฒนธรรมองค์กร และความไม่ไว้วางใจต่อสถาบัน แม้จะมีการสื่อสารทางการเมือง แต่ก็ไม่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมมีส่วนร่วมได้เต็มที่ สำหรับงานวิจัยไทย พบว่า วุฒิสาร ตันไชย และคณะ (2564) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ในยุคเปลี่ยนผ่าน โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหลังปี 2563 ผลการศึกษาชี้ว่าเยาวชนใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดวาระสาธารณะและขับเคลื่อนประเด็นทางการเมือง แม้จะไม่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการ แต่สามารถสร้างแรงกดดันเชิงสัญลักษณ์ต่อรัฐได้ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ Interest Group Theory ที่อธิบายว่ากลุ่มผลประโยชน์สามารถเกิดขึ้นอย่างหลวมและยังมีอิทธิพลต่อการเมือง อีกทั้งยังสะท้อนกรอบ ELM ในมิติของ “เส้นทางรอบนอก” ที่พฤติกรรมส่วนใหญ่ขับเคลื่อนด้วยอารมณ์และแรงกดดันทางสังคม มากกว่าการใช้เหตุผลเชิงลึก นอกจากนี้ อรพินท์ กุลกาญจนารักษ์ (2562) ศึกษาพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยไทย ผ่านทั้งแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ พบว่าแรงสนับสนุนจากเพื่อนและบรรทัดฐานทางสังคมมีอิทธิพลสำคัญกว่าทัศนคติส่วนบุคคล ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Theory of Planned Behavior (TPB) ที่เน้นบทบาทของ subjective norm และช่วยอธิบายได้ว่าทำไมสมมติฐานที่ 3 ของงานวิจัยนี้จึงไม่ได้รับการสนับสนุน เพราะทัศนคติไม่ได้มีน้ำหนักเท่ากับแรงกดดันจากเพื่อนหรือบริบทสังคมโดยรวม

สรุป

ผลการศึกษาครั้งนี้ช่วยให้เข้าใจพลวัตการมีส่วนร่วมของนักศึกษาไทยในยุคดิจิทัลได้อย่างรอบด้าน และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายด้านการเมือง การศึกษา และการเสริมสร้างประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ตลอดจนเป็นฐานให้กับการวิจัยต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังมหาวิทยาลัยในต่างจังหวัด เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบบริบทเมืองชนบท และสะท้อนภาพรวมของเยาวชนไทยได้อย่างรอบด้านมากขึ้น
2. อาจพิจารณาเพิ่มวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่หลากหลายขึ้น เช่น focus group หรือการสังเกตการณ์ภาคสนาม เพื่อเปิดมุมมองใหม่และทำให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชลัท ศานติวรางคณา. (2556). *การเมืองกับการมีส่วนร่วมของเยาวชนไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2564). *กลุ่มผลประโยชน์ใหม่กับการเมืองดิจิทัล: พลวัตของเยาวชนกับอำนาจสื่อ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2564). *วาทกรรมของกลุ่มเยาวชนกับการกำหนดพื้นที่สาธารณะใหม่ในโลกออนไลน์*. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 17(2), 1-24.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2555). *การสื่อสารการเมือง: แนวคิดและทฤษฎีร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรภรณ์ ล้วนศิริ. (2565). *อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ต่อพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัย*. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์*, 22(1), 45-68.
- ภาสกร พูลเพิ่ม. (2564). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนในยุคดิจิทัล*. *วารสารสังคมศาสตร์*, 12(2), 112-130.
- วรรษัญ คุรุจิต. (2565). *กลุ่มผลประโยชน์กับการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองไทยในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า
- วรรษัญ คุรุจิต. (2565). *กลุ่มผลประโยชน์ซ้อนและการมีส่วนร่วมของเยาวชน*. *วารสารรัฐศาสตร์*, 44(1), 30-48.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2561). *การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรมเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในบริบทไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2561). *ค่านิยมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2561). *พฤติกรรมสุขภาพในสังคมไทย: การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการวางแผน พฤติกรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2562). *การศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย: การประยุกต์ใช้ TPB*. *วารสารวิจัยสาธารณสุข*, 32(2), 45-60.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2562). *พฤติกรรมการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย: การประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน*. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*, 11(2), 65-79.
- วุฒิสาร ตันไชย, สมชาย ปรีชาศิลป์กุล และคณะ. (2564). *การเมืองของคนรุ่นใหม่: พลวัต ทักษะ และ การเคลื่อนไหว*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). *กลุ่มผลประโยชน์กับการพัฒนาประชาธิปไตยไทยในบริบทสังคมร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). *การมีส่วนร่วมของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2550). *การเมืองภาคพลเมืองกับประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างสรรค์วิชาการ.

- สุทธิวรณ พึ่งธรรม. (2560). *พฤติกรรมผู้บริโภคเชิงจริยธรรมในสังคมเมือง: การประยุกต์ทฤษฎี พฤติกรรมตามแผน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.
- สุทธิวรณ พึ่งธรรม. (2561). *พฤติกรรมผู้บริโภคไทยยุคดิจิทัล: มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุทธิวรณ พึ่งธรรม. (2562). *การใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในการส่งเสริมพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุทธิวรณ พึ่งธรรม. (2562). *ความเป็นพลเมืองกับการบริโภค: แนวคิด ทฤษฎี และการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- อรพินท์ อ้นแก้ว. (2558). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับเยาวชนในภาคเหนือ. *วารสารสุขศึกษา*, 39(1), 1–15.
- อรพินท์ อ้นแก้ว. (2558). *พฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยของวัยรุ่นในจังหวัดลำพูน: การวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรพินท์ อ้นแก้ว. (2560). การตรวจสอบสุขภาพประจำปีของหญิงชนบท: แนวทางการส่งเสริมด้วยทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน. *วารสารสุขศึกษา*, 39(1), 25–38.
- อรพินท์ อ้นแก้ว. (2560). *วัฒนธรรมกับพฤติกรรมสุขภาพของวัยรุ่น*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรพินท์ อ้นแก้ว. (2562). การใช้สมุนไพรพื้นบ้านของผู้สูงอายุในภาคเหนือ: การประยุกต์ทฤษฎี TPB. *วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ*, 12(3), 15–30.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
- Barta, J., Smith, T., & Lopez, R. (2023). Influencer attributes on TikTok and their effect on opinion leadership. *Journal of Digital Influence*, 8(1), 22–39.
- Boulianne, S., & Theocharis, Y. (2020). Young people, digital media, and engagement: A meta-analysis of research. *Social Science Computer Review*, 38(1), 57–78.
- Dahl, R. A. (1961). *Who governs? Democracy and power in an American city*. New Haven: Yale University Press.
- Dahl, R. A. (2020). *On democracy* (2nd ed.). Yale University Press.
- Edunewssiam. (2566). ข้อมูลจำนวนนักศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ปีการศึกษา 2566. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2567, จาก <https://edunewssiam.com/bangkokthonburi-university-stats>
- Ekström, M., & Shehata, A. (2022). Political learning from social media news: A study of visual content and political engagement among students. *Information, Communication & Society*, 25(7), 1005–1022.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2010). *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach*. New York: Psychology Press.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum.
- Hayes, A. F. (2022). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (3rd ed.). Guilford Press.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Lowi, T. J. (1969). *The end of liberalism: Ideology, policy, and the crisis of public authority*. New York: W. W. Norton.